

* Verplicht veld?

Pleidooi

voor verkennen van mogelijkheden voor afschaffen
van geslacht als juridisch onderscheid

FEMNET

Colofon:

Auteur: Hanneke Felten, in nauwe samenwerking met Geerte Slappendel

Met dank aan: Margreet de Boer, Jiro Ghianni, Greetje Bijl, Renate Hukema en vele anderen. Met speciale dank aan: Lineke Roseboom voor haar bijdrage aan de redactie.

Geïnspireerd op artikelen en een presentatie van dr. Marjolein van den Brink

Illustraties: "The Bosoms", www.thebosoms.com Jiro Ghianni

Feministisch Netwerk GroenLinks, Maart 2011

Inhoudsopgave

Inleiding.....	4
1: De huidige situatie.....	5
2: Stel je voor.....	6
3: Argumenten voor het afschaffen van sekse als juridisch onderscheid.....	7
4: Tegenargumenten?.....	10
Bronnen.....	12

Inleiding

In Nederland is het bij geboorte van een kind verplicht het geslacht te laten registreren bij wet. Waarom eigenlijk? Wat is de zin hiervan? En betreft dit niet een achterhaald idee?

Als Feministisch Netwerk van GroenLinks (afgekort FemNet) zien wij het als onze taak om kritisch te kijken naar de manier waarop onze samenleving en in het bijzonder onze eigen partij omgaat met gender. Rolpatronen tussen de seksen zijn blijvend in beweging, en vragen dus blijvend onze aandacht. Op het sociale vlak maar zeker ook op het juridische. Wij streven ernaar dat – in de woorden van Femke Halsema - vrijheid eerlijk gedeeld wordt, ongeacht gender.

FemNet is van mening dat er serieus moet worden nagedacht en gesproken over de mogelijkheid van het afschaffen van geslacht als juridisch onderscheid. Met dit pleidooi wil FemNet graag deze discussie openen. Wij willen u graag laten kennismaken met dit zeer progressieve idee om geslacht als juridisch onderscheid af te schaffen. Dit idee klinkt velen in eerste instantie absurd in de oren maar is bij nader inzien zeker zo gek niet... Wij hopen dan ook dat u met een open blik en een tikje nieuwsgierigheid ons pleidooi ter hand wil nemen.

1: De huidige situatie

Bij geboorte

In de geboorteakte moet het geslacht van het kind vermeld worden. Er zijn twee opties: F of M (vrouwelijk of mannelijk). Bij de aangifte van de geboorte is een verklaring van arts of verloskundige verplicht. In deze verklaring wordt onder andere het geslacht van het kind vermeld. Deze registratie van geslacht is geen keuze, maar een verplichting. Het niet opgeven van het geslacht van het kind is dus niet mogelijk. Wel zegt de wet dat wanneer het geslacht van het kind “twijfelachtig” is, er een voorlopige geboorteakte opgemaakt dient te worden waarin men vermeldt dat het geslacht van het kind niet kan worden vastgesteld. Binnen drie maanden na de geboorte moet een nieuwe akte worden opgemaakt waarin alsnog het geslacht staat vermeld. Alleen als na die periode nog niet duidelijk is of het kind een jongetje of een meisje is, of als er geen nieuwe medische verklaring is overlegd, dient in de nieuwe akte te worden vermeld dat “het geslacht niet is kunnen worden vastgesteld”. Tot nu toe zijn er echter geen aanwijzingen dat dit laatste ooit gebeurd is. Overigens: ook van burgers die niet in Nederland zijn geboren maar op latere leeftijd naar Nederland komen, wordt het geslacht geregistreerd. Dit betekent dat van iedere burger die in Nederland is geboren, zo ver we weten, het geslacht is geregistreerd in de Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens’, afgekort als GBA.

Van geslacht veranderen

Het geslacht van een volwassene kan bij wet veranderd worden, hetzij onder strenge voorwaarden. Dit betekent dat je kunt overgaan van vrouwelijk naar mannelijk of van mannelijk naar vrouwelijk . Andere opties zijn er niet: je kunt geen onzijdige of een andere sekse aannemen. Wanneer je wilt veranderen van sekse dan is de voorwaarde dat je “fysiek zoveel mogelijk aangepast” bent aan de ‘doelsekse’. Het administratieve geslacht mag niet worden gewijzigd wanneer je lichaam nog niet volledig ‘aangepast is aan het nieuwe geslacht’. Dat betekent dat je alle daartoe nodige operaties volledig dient te ondergaan. Je mag dus niet van geslacht veranderen, als je bijvoorbeeld niet je geslachtsdeel wenst te laten opereren. Daarnaast ben je verplicht om gesteriliseerd te zijn. Pas als je alle operaties volledig hebt ondergaan en gesteriliseerd bent, mag je voor de wet van geslacht veranderen. De verwachting is dat in de toekomst de sterilisatie-eis vervalt.

De Hoge Raad heeft in 2007 een uitspraak gedaan in de zaak die was aangespannen door persoon K. Deze persoon K. had een verzoek gedaan tot doorhaling geslachtsaanduiding in geboorteakte zonder opneming nieuwe geslachtsaanduiding in die akte. De Hoge Raad heeft dit verzoek afgewezen. De Hoge Raad gaf aan dat ondanks dat personen de diepgewortelde overtuiging kunnen hebben tot geen der beide seksen te horen, hier (thans) niet automatisch uit voort vloeit dat op de Nederlandse staat een positieve verplichting rust om er voor zorg te dragen dat de 'niet-geseksueerden' hun geslachtsaanduiding in de geboorteakte kunnen laten doorhalen zonder dat er een nieuwe geslachtsaanduiding voor in de plaats komt.

In andere woorden: het geslacht mag nu nog niet geschrapt worden uit de geboorteakte.

Meer weten? Zoek de zaak op via <http://zoeken.rechtspraak.nl>
LJN: AZ5686

2: Stel je voor.....

Stel dat geslacht niet meer wordt geregistreerd in de geboorteakte en in de GBA. Dat betekent dat er in de geboorteakte geen geslacht meer wordt vermeld. Wanneer je trouwt, wordt niet meer geregistreerd wat de sekse is van jouw partner: huwelijken van paren van dezelfde sekse ('homohuwelijk') en huwelijken van paren van de andere sekse ('heterohuwelijk') zijn voor de wet dan volledig gelijk. Het betekent ook dat wanneer je van geslacht bent veranderd, je niet meer jarenlang hoeft te wachten tot dat je aan de strenge voorwaarden voldoet om je geslacht in het GBA en het paspoort te mogen veranderen: je sekse staat daar namelijk niet meer in vermeld. Het betekent ook dat er geen wetten meer kunnen zijn of gemaakt kunnen worden die onderscheid maken op basis van geslacht. Net zoals nu al het geval is bij andere persoonlijk gegevens (denk aan etnische afkomst, seksuele voorkeur, handicap, levensovertuiging, politieke gezindheid), heeft de wetgever dan niets meer van doen met jouw sekse.

3: Argumenten voor het afschaffen van sekse als juridisch onderscheid

Sekse is een privé kwestie!

Jouw sekse (in de wet spreekt men van 'geslacht') is net als jouw levensovertuiging, jouw lichamelijke situatie, seksuele voorkeur of politieke gezindheid een privé kwestie; de overheid heeft hier niks mee te maken. Vele persoonlijke gegevens zoals levensovertuiging, seksuele voorkeur, het al dan niet hebben van een handicap, of politieke gezindheid, worden niet standaard bij de wet geregistreerd. En dat is maar goed ook: het is een privéaangelegenheid. Of jij jezelf benoemt als vrouw, man of anders, en welke 'geslachtskenmerken' jij hebt, gaat de wetgever niets aan. Jouw sekse is van jou. Het belangrijkste argument om geslacht als juridisch onderscheid af te schaffen is dan ook dat sekse en / of geslacht niet thuis horen in de wet omdat de overheid in principe niets met deze privé kwestie te maken heeft.

Geen onderscheid

De overheid draagt uit dat op basis van geslacht geen onderscheid mag worden gemaakt. Voor de wetgever kan het dan ook niet uitmaken of je vrouw/man, of anders, bent. Toch wordt geslacht standaard wel bij wet geregistreerd; zodoende is dit feitelijk in strijd met het eigen beleid van de overheid. Door geslacht standaard te registreren geeft de overheid het signaal af: geslacht is voor de wet wel een element waarop er tussen burgers juridisch gezien een onderscheid dient te worden gemaakt, zoals bijvoorbeeld ook het geval is bij leeftijd. Als de overheid écht actief wil uitdragen dat onderscheid op basis van geslacht passé is, dan dient geslacht als juridisch onderscheid te worden afgeschaft.

Voorkom discriminatie

In Nederland zijn vrouwen en mannen juridisch aan elkaar gelijk, en discriminatie op basis van sekse mag gelukkig niet. In het verleden was dit anders: men vond het bijvoorbeeld lange tijd geoorloofd, dat vrouwen werden ontslagen als ze trouwden of heel gewoon dat alleen mannen in dienst moesten. Gelukkig is dit nu voorbij.... Als geslacht echter geregistreerd blijft bij wet, blijft het juridisch gezien gemakkelijk om wetgeving in te voeren die gebaseerd is op dit juridisch onderscheid. Geslacht als juridisch onderscheid afschaffen, biedt een stabiele basis om wettelijke discriminatie op basis van sekse nu en in de toekomst te voorkomen.

Sekse registreren als juridisch onderscheid is niet meer nodig

Vroeger was ongelijkheid tussen vrouwen en mannen wettelijk verankerd. Er was bijvoorbeeld ongelijkheid in het belastingstelsel, het ontslagrecht en het familierecht. De burgers die wettelijk als vrouw geregistreerd stonden, werden bijvoorbeeld indien zij getrouwd waren, lange tijd voor de wet aangemerkt als 'handelingsonbekwaam'. En die burgers die als man geregistreerd stonden, waren lang dienstplichtig. Ook mocht lange tijd een huwelijk alleen bestaan uit een burger die stond geregistreerd als vrouw en een burger die stond geregistreerd als man. Feministen, homo-activisten en anderen hebben deze discriminerende wetgeving aangevochten. En met succes: in Nederland hebben alle burgers, ongeacht hun sekse, wettelijk gezien nu vrijwel de zelfde rechten en plichten. Geslacht

hanteren als een juridisch onderscheid tussen burgers is daarmee een restant uit een oude tijd. Heden ten dage kunnen we gelukkig zonder! Het wordt dus de hoogste tijd om af te rekenen met het verleden waarin gediscrimineerd werd door de wetgever. Met andere woorden: het is tijd om geslacht als juridisch onderscheid af te schaffen.

Sekse is te complex om te registreren

De wetenschap heeft aangetoond dat het niet zo simpel is om elk mens in te delen als 'man' of als 'vrouw'. Sekse is vrij complex. Er zijn baby's waarbij het niet duidelijk is of er een vagina of een penis aanwezig is. Ook als we kijken naar chromosomen zijn er meer dan twee mogelijkheden: je hebt XX en XY maar bijvoorbeeld ook XXY en zelfs een genetisch mozaïek behoort tot de mogelijkheden. Bovendien kan het zo zijn dat de geslachtskenmerken en de chromosomen niet overeenkomen: bijvoorbeeld XY chromosomen, terwijl de geslachtskenmerken vrouwelijk zijn. Daarnaast kun je natuurlijk geboren zijn met vrouwelijke geslachtskenmerken, XX chromosomen hebben, en je man voelen of andersom. Daarnaast zijn er mensen die zich zowel niet thuis voelen in het hokje 'man' als in het hokje 'vrouw'. Wettelijk vastleggen of een pasgeborene mannelijk (M) dan wel vrouwelijk (F) is, doet dus geen recht aan de diffuse werkelijkheid.

Sekse registreren leidt tot leed

Het hanteren van geslacht als juridisch onderscheid leidt bij verschillende groepen burgers tot veel leed. Het gaat onder andere om de volgende burgers:

- Zo'n 0,5 % van de mensen ervaart zich zelf meer als van de andere sekse dan van de eigen bij wet geregistreerde sekse. Deze groep burgers loopt tegen de nodige problemen aan. Wanneer zij zich moeten legitimeren (en dat is voortaan op vele plekken het geval) ontstaan er vaak lastige vragen, onbegrip en ook vaak discriminatie. De burgers die hier mee te maken krijgen zijn burgers van wie de identiteit die van het 'andere' geslacht is en die als zodanig door het leven gaan zonder dat men de noodzaak voelt tot lichamelijke geslachtsaanpassing. Daarnaast betreft het ook een grote groep burgers die zich hebben gemeld bij een genderteam en in een transitieproces zitten. Ook zij leven jarenlang in een geslachtsrol die duidelijk niet overeenkomt met het geslacht dat bij wet geregistreerd is.
- Zo'n 5,1% van de mannen en 5,0% van de vrouwen hebben een sekse-identiteit die ambivalent is: zij voelen zich psychisch op z'n minst evenveel van de eigen sekse als van de andere. Het gaat hier om naar schatting 332 duizend mannen en 321 duizend vrouwen. Verplichte registratie van geslacht met slechts de keuze tussen F (vrouwelijk) of M (mannelijk) kan mogelijk ook bij hen niet aansluiten.
- Er zijn burgers van wie de sekse simpelweg onduidelijk is. Het is voor artsen en voor de ouder(s) een zeer zware taak om te kiezen als, wat heet de 'geslachtskenmerken' van een baby bij de geboorte niet duidelijk zijn. Hoewel men dit liever doet dan niet kiezen, heeft een eenmaal gemaakte keuze vergaande consequenties voor het bewuste leven van het kind.

Sekse registreren leidt tot onduidelijkheid in de wet

Nu nog moeten mensen die van geslacht willen veranderen zich verplicht laten steriliseren. Zo wil de wetgever voorkomen dat een persoon die nu vrouw is, de verwekker (biologische vader) wordt van een kind en dat een persoon die nu man is, een kind baart (biologische moeder). Deze wet wordt in de nabije toekomst waarschijnlijk afgeschaft omdat hij in strijd is met de mensenrechten; de overheid mag niemand verplichten zich te laten steriliseren. Als deze wet afgeschaft is, kan een man, die vroeger het lichaam van een vrouw had, zijn baarmoeder behouden. Als man baart hij vervolgens een kind. In de Verenigde Staten is dit

reeds meerdere keren voorgekomen. Andere wetten zullen na het afschaffen van de sterilisatiewet aangepast dienen te worden. Eenvoudiger is het om geslacht als juridisch onderscheid af te schaffen: of je de ouder bent van een kind hangt immers niet af van je sekse.

4: Tegenargumenten?

Leeftijd wordt ook geregistreerd. Waarom sekse dan niet?

Het registreren van de geboortedatum heeft een duidelijke functie. Je leeftijd geeft namelijk rechten en plichten. Zo mag je pas vanaf je zestiende je brommercertificaat halen, ben je op je achttiende voor de wet volwassen en heb je kiesrecht en krijg je op je 65e AOW. Leeftijd registreren heeft dus een duidelijke functie: op basis hiervan maakt de wet onderscheid. Zo wordt voorkomen dat een 8 jarige kan trouwen of stemmen bij de verkiezingen. Een juridisch onderscheid tussen burgers op basis van leeftijd ligt dus voor de hand.

Als sekse niet meer als juridisch onderscheid wordt gehanteerd, kan er geen positieve discriminatie van vrouwen op de arbeidsmarkt meer plaats vinden en dat zou jammer zijn

Dat is een onjuiste aanname: organisaties kunnen nu ook positieve discriminatie toepassen voor mensen die afkomstig zijn uit een etnische minderheidsgroep of voor mensen met een handicap. Ook deze kenmerken worden niet bij wet geregistreerd. Positieve discriminatie op de arbeidsmarkt is niet direct afhankelijk van het onderscheid dat de wet maakt tussen burgers.

Seksregistratie is van belang voor het onderzoek naar de verschillen in leefsituatie tussen man en vrouw

Ook etnische achtergrond, religie en handicap worden niet bij wet geregistreerd. Toch wordt er regelmatig onderzoek gedaan naar de situatie van burgers afkomstig uit bepaalde etnische of religieuze groepen of burgers met een handicap, bijvoorbeeld ten aanzien van discriminatie op de arbeidsmarkt. Onderzoekers hebben immers meer manieren om achter gegevens te komen dan op basis van wat wettelijk geregistreerd is. Daarbij kan het natuurlijk niet zo zijn dat persoonsgegevens wettelijk worden geregistreerd, omdat dit het werk van onderzoekers makkelijker maakt! Wetten bestaan om een rechtvaardige samenleving te handhaven, niet om het werk van onderzoekers te vergemakkelijken.

Mijn sekse is voor mij een belangrijk onderdeel van mijn identiteit. Dat wil ik graag op mijn paspoort hebben staan

Jij mag uiteraard jouw sekse als wezenlijk zien voor jouw identiteit; dit is helemaal aan jou. Hoe mensen hun identiteit beleven is privé en staat los van de wet. Voor anderen is hun etnische achtergrond, seksuele voorkeur of hun beroep het belangrijkste element van hun identiteitsbeleving maar ook dit wordt niet wettelijk geregistreerd.

Met dit voorstel wordt het belang van sekse in onze samenleving te niet gedaan

Dat is onjuist. Voor veel mensen is sekse een belangrijk onderdeel van hun identiteit. Het voorstel om sekse als juridisch onderscheid af te schaffen staat hier los van; het heeft geen relatie met deze persoonlijke beleving. Ook het belang dat bepaalde mensen hechten aan sekse is niet afhankelijk van de registratie ervan.

“Hoe moet het dan met de borstkankerpreventie?”

Dit heeft weinig te maken met registratie van sekse bij de wet. De een loopt meer risico op bepaalde ziekten dan de ander. Er zijn voor veel ziekten duidelijke risicofactoren te onderkennen. Zo zorgt onder andere het hebben van borsten voor meer risico op borstkanker dan wanneer je niet of nauwelijks borsten hebt. (Wat uiteraard niet betekent dat je geen borstkanker kan krijgen wanneer je geen borsten hebt.) Voor mensen met bepaalde risicofactoren, worden preventieprogramma's ontwikkeld. Hiervoor kan worden uitgegaan van de informatie van de huisarts, die weet heeft van de lichamelijke situatie van een patiënt, en de daaraan verbonden risicofactoren, zoals dat nu ook gebeurt voor de jaarlijkse oproep voor de griepprik. De wet hoeft hier helemaal niet aan te pas te komen.

Andere landen zullen het niet accepteren als wij sekse als juridisch onderscheid afschaffen

Dat is nog maar de vraag. Dit argument ('het buitenland accepteert dit niet') werd ook opgeworpen toen Nederland overwoog het burgerlijk huwelijk open te stellen voor paren van hetzelfde geslacht ('homohuwelijk'). Inmiddels is echter in zo'n 10 landen het huwelijk opgesteld voor paren van dezelfde sekse. Goed voorbeeld doet dus volgen. Als Nederland sekse als juridisch onderscheid wil afschaffen, dan is niet duidelijk hoe Europa en de rest van de wereld hierop zullen reageren. De vraag is of Nederland de uitdaging aan wil gaan om de samenleving weer iets rechtvaardiger te maken.

Bronnen

Bakker, F. en Vanwesenbeeck, I. (Eds.), (2006) *Seksuele gezondheid in Nederland 2006* Delft: Eburon.

Brink, van den, M. (2009) 'Onpraktisch, oninteressant en opgepast. Over de algemeen aanvaarde opvatting dat personen hetzij tot het mannelijke hetzij tot het vrouwelijke geslacht behoren'. In : *Vrouw en Recht: de beweging, de mensen, de issues*.

Eisfeld, J., Schuyf, J., Stoop J. (2006) *Transgender, transeksueel, travisitiem interseksueel. Definities, een analyses en aanbevelingen* Utrecht: MOVISIE

Graven, M. & Brink, van den, M. (2008) 'Trans m/v: genderdiversiteit, seksegelijkheid en het recht', *Tijdschrift voor Genderstudies*, no. 2, 2008, p. 52-66;

Schuyf, J. (2009) *Dames, heren en anderen: transgenders in Nijmegen*. Nijmegen: Gemeente Nijmegen

Transgender Netwerk Nederland (2010) *Voorstel herziening art. 28 BW (geslachtswijziging)*

Internet:

www.etboek-online.nl

www.rechtspraak.nl

Wilt u reageren naar aanleiding van dit manifest?
Stuur uw reactie sturen naar: femnet@groenlinks.nl